

ISMERTETÉSEK

02:37/1-77/

Könyvtárosok képzése a fejlődő országokban

/A library education policy for the developing countries./

Unesco Bulletin for Libraries, 22.k. 4.sz. 1968. jul.-aug. p.173-188.

Szerte a világon, különösen pedig a fejlődő országokban, egyre több képzett könyvtárosra van szükség. Hogyan lehet a fejlődő országokban a könyvtárosok képzését a legcélszerűbben megoldani? A cikk négy szakértő, A. BOUSSO /Dakar/, P. KIRKEGAARD /Koppenhága/, P. SALVAN /Párizs/ és J. DEAN /Ibadan/ véleményét foglalja össze.

Az eddigi gyakorlat szerint a volt gyarmatok a volt anyaországba küldték leendő könyvtárosait, és ezek az anyaország egyetemlein, főiskoláin szereztek diplomát. Mind a négy szakértő megegyezik abban, hogy ez a gyakorlat nem kielégítő. A volt anyaország egyetemlein nincs elegendő hely a fejlődő országok ösztöndíjassai számára. A külföldre szakadt diákok nem tudtak megfelelő hatásokkal dolgozni, gátolta őket az idegen környezet, éghajlat, táplálkozás, a családtól való elszakadás és nem utolsósorban ismereteik szegényessége. Sok diáknál nyelvi nehézségek is felléptek. Nem csoda tehát, hogy például Franciaországban az 1961 óta beiratkozott, a volt gyarmatokról származó könyvtárszakos hallgatóknak csak mintegy fele tudta megszerezni az alapfokú diplomát. /Certificat d'aptitude./ A már végzett könyvtárosok sem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Vonakodtak visszamenni hazájukba, vagy ha vissza is tértek, sokszor nem tudtak mit kezdeni a külföldön szerzett ismeretanyaggal hazájuk sokkal kezdetlegesebb viszonyai között. Elkésérítette őket az a tény is, hogy a könyvtárosság hazájukban nem élvezi azt a társadalmi megbecsülést, amihez a fejlettebb országban hozzászoktak. Ezért, bár a fejlődő országok számára olcsóbb és egyszerűbb megoldásnak látszik könyvtárosaik külföldön való kiképzése, mégis arra kell törekedniük, hogy saját területükön létesítsenek könyvtárosképző iskolákat. Ezek az iskolák az illető ország szükségleteinek megfelelően és diákjaik alapismereteire támaszkodva állítanak össze tantervüket. Oktatnának olyan tantárgyakat is, melyeknek csupán helyi jelentőségük van, a bib-

liográfiai tanulmányok során megismertetnék az illető ország problémáit tárgyaló könyveket, megtanítanák pl. hogyan kell az afrikai szerzők műveit katalogizálni, elsajátíttatnák azokat a módszereket, melyekkel az adott ország klimatikus viszonyai között a könyvek épségét a legjobban meg lehet őrizni. A diákok munkájuk célját és értelmét a legjobban akkor látják, ha képzésük leendő munkaterületükön folyik.

A hazai képzés megoldása természetesen nem megy nehézségek nélkül, de ezek a nehézségek átmeneti jellegűek, és az eredmények bőségesen kárpótolnak a befektetett erőfeszítésekért. A fejlett országoknak tehát abban kell segítséget nyújtaniuk, hogy a fejlődő országok saját határaikon belül tudják megoldani a könyvtárosképzést. Oktatókat kell küldeni a fejlődő országokba, és ha ezek az oktatók valóban jó szakemberek, nemcsak átadják a hazájukban szerzett tudást, hanem tanulmányozzák az illető ország viszonyait és a tananyagot a helyi körülményeknek megfelelően állítják össze. Már voltak ilyen jellegű kísérletek. Dánia Ugandában, Franciaország pedig Algériában szervezett könyvtárosképző tanfolyamot, és mindkettő sikeresnek bizonyult. A fejlődő országok területén most már számos olyan könyvtár működik, mely alkalmas arra, hogy ott a leendő könyvtárosok az alapvető gyakorlati ismereteket elsajátítsák.

Mindaddig az alapfoku könyvtárosképzésről volt szó. Ebben a kérdésben mind a négy szakértő azonos álláspontot foglal el. A felsőfoku képzést illetően a vélemények nem ennyire megegyezők. A. BOUSSO, P. KIRKEGAARD és P. SALVAN úgy látják, hogy a felsőfoku képzést a fejlődő országok nem tudják saját országukban megoldani. Haladó fokon a hallgatóknak szükségük van arra, hogy gazdagabb, jobban felszerelt könyvtárakat lássanak, megismerkedjenek a könyvtártudomány legújabb eredményeivel, módjuk legyen vélemény- és tapasztalatcserére, jobb munkára nyerjenek ösztönzést a külföldön látott magasabb színvonalu könyvtáraktól. Ezért azokat, akik az alapvető ismereteket már elsajátították, esetleg 1-2 éves gyakorlattal is rendelkeznek, és képesnek látszanak könyvtárak vezetésére, külföldön, egy fejlettebb országban kell továbbképezni. Az ilyen felsőfoku képzés elképzelhető tanfolyam vagy egyéni tanulmányut formájában. Az alapvető ismeretek birtokában egy-egy ilyen külföldi ut a könyvtárosok számára rendkívül eredményes lehet. SALVAN francia tapasztalatból kiindulva megállapítja, hogy az ilyen felsőfoku tanfolyamok, amelyekre szigorú szelekcióval csak nagyon kevés /6-10/ kiváló képességű hallgatót vettek fel, igen gyümölcsözőek voltak. Dánia ez évben új kísérlettel próbálkozik. Továbbképző tanfolyamot szerveznek a fejlődő országok könyvtárosai részére. A tanfolyamon 15 hallgató vehet részt. Mindegyiküknek elméletileg is és gyakorlatilag is képzettnek kell lennie, és legalább egy tantárgyat tanítani is kell tudnia. A tanfolyam 4 hónapja alatt a hallgatók a következő tantárgyakkal fognak foglalkozni: a könyvtárosképzés módszertana, a könyvtáros iskola tervezése és adminisztrációja, könyvtárszociológia, különböző országok könyvtárviszonyai, katalogizálás, osztályozás. A hallgatóknak módjuk lesz könyvtárakat látogatni Dániában és más skandináv országokban. A tanfolyamnak az a célja, hogy a résztvevők hazájukba visszatérve mint oktatók eredményesebb munkát végezhesenek.

J. DEAN eltérő álláspontot foglal el a felsőfoku képzést illetőleg. Ugy gondolja, hogy a külföldön folyó felsőfoku képzés csak átmeneti megoldás lehet a fejlődő országok számára. Ez a megoldás ui. csak pillanatnyilag előnyös, és nem veszi figyelembe a fejlődő országok távolabbi jövőjét. Ha a magasabb szinten történő könyvtárosképzést a fejlődő országok továbbra is külföldön akarják megoldani, akkor lemondanak arról, hogy saját könyvtáros főiskolát állítsanak fel. Ez pedig nagy veszteség, mert egy főiskolának nemcsak az oktatómunka a célja, hanem az is, hogy összegyűjtse a szakma specialistáit, irányítsa kutatómunkájukat, egységet és vezetést biztosítson az egész ország könyvtárosainak. Következésképpen felsőfoku könyvtárosképző intézmény létesítése alapvető fontosságú a fejlődő országokban is. A tanulmányutaknak DEAN is nagy jelentőséget tulajdonít, de ilyen tanulmányutakat csak olyanok részére javasol, akik már megszerezték a diplomát és már néhány éves gyakorlattal rendelkeznek, mert ekkor már megfelelő módon értékelik a munkájuk során felmerülő problémákat, és így a külföldi tapasztalatokat gyümölcsözőbben tudják felhasználni. J. DEAN tehát a könyvtárosok képzését minden szinten az illető országban kívánja megvalósítani, de egyben arra is figyelmeztet, hogy nem szabad könyvtárosképzési programot erőltetni olyan országban, ahol a könyvtárosság mint foglalkozás még csak csírájában létezik.

A továbbiakban J. DEAN a fejlődő országokban jelenleg folyó képzést ismerteti. A helyzet nem reménytelen, de teljesen kusza. A különböző fejlett országok érdekerületeiken teljesen különböző módszereket vezettek be. A különböző iskolák eltérő képzést nyújtanak, diplomáik sem azonos értékűek. Az együttműködés csekély, az iskolák általában sem tanszemélyzettel, sem könyvekkel nincsenek megfelelően ellátva. Pl. Indiában 24 egyetemi könyvtártudományi tanszéken mindössze 42 főfoglalkozású könyvtáros-oktató és 71 óraadó tanár működik. A hallgatók számához képest az oktatók száma alacsony, ezért az oktatók nem tudnak sem kutatómunkát végezni, sem a hallgatókkal egyénileg foglalkozni.

Latin-Amerikában néhány évtizede folyik könyvtárosképzés. 39 egyetemi könyvtártudományi tanszék, illetve főiskola működik, és jelenleg nagy erőfeszítéseket tesznek a különböző helyeken folyó oktatás koordinálására.

Afrikában csupán 1953 óta foglalkoznak behatóbban a könyvtárosok képzésének problémáival. 1968-ban Ibadanban szemináriumot tartottak, melyen elhatározták, hogy a jövőben törekedni kell a könyvtárosok Afrika területén történő teljes, magasszintű képzésének megvalósítására. A könyvtárosok képzésével kapcsolatos feladatok azóta is állandóan vita tárgyát képezik. Egyetemi könyvtáros tanszékeket létesítettek az Egyesült Arab Köztársaságban, Szenegálban, Nigériában, Ghanában és Ugandában. A Nigériában működő Ibadani Egyetem Könyvtártudományi Intézete 1970-re akarja megvalósítani a teljes könyvtárosképzési programot.

A jövő feladatait elemezve J. DEAN mindenekelőtt arra int, hogy mind a külső segítséget, mind a kormányok erőfeszítéseit tervezetűbben kell összehangolni, mert eddig meglehetősen tervszerűtlenség uralkodott, és így a segítséget nem tudták a fejlődő országok maximáli-

san kihasználni. A könyvtárosképző intézmények hálózatát úgy kell kialakítani, hogy területileg egyenletesen legyenek elosztva az alapfokú és a felsőfokú képzést nyújtó iskolák, illetve főiskolák. Minden olyan országnak, amelynek könyvtárhálózata van, rendelkeznie kell olyan iskolával, amelyben a hallgatók az alapvető ismereteket elsajátíthatják. Ha egy ország még ilyen képzést sem tud nyújtani, küldje leendő könyvtárosait valamely szomszédos ország ilyen tanintézetébe, ahol a környezet hasonló és a nyelv sem jelent különös nehézséget. A magasabb szintű képzést több ország együttesen valósíthatja meg, és ahol egy területen több felsőfokú intézmény van, ott az egyes intézményeknek szakmai téren kell specializálódnuk. Igen fontos feladat, hogy meghatározzák, hány könyvtárost kell évente kiképezni. Helyes lenne olyan szervezetet létrehozni, részben a fejlődő, részben a fejlett országok könyvtárosaiból, amely ezeket az oktatási intézményeket irányítaná.

Németh Éva

REFERÁTUMOK

KÖNYVEK

10/K/69

002:778.14.072

BRUIN, J.H.I. de:

Microfiche services in libraries.

/Könyvtári és dokumentációs mikrofilm lap szolgálatok és szolgáltatások jegyzéke./

Delft, Microfiche Foundation, 1967. 19 p.

/Publications on the microfiche. 7./

A Microfiche Foundation Newsletter című, a mikrofilm lap kérdéseivel foglalkozó szakfolyóirat időnként közzéteszi azoknak az intézményeknek a jegyzékét, melyek dokumentumgyűjteményekről mikrofilm lapon másolatot szolgáltatnak. A Publications on the microfiche című kiadványsorozat 7. számaként megjelent füzetben J.H.I. de BRUIN földrészek /Afrika, Amerika, Ázsia és Európa/, majd országok szerint csoportosítva közli a vonatkozó könyvtárak és dokumentációs intézetek címjegyzékét a következő adatokkal:

1. az intézmény neve és címe
2. könyvtári gyűjtőköre
3. a szolgáltatott mikrofilm lapok mérete
4. egy-egy mikrofilm lapon elhelyezkedő felvételek száma
5. mikrofilm lapok ára
6. a megrendelés lebonyolításának módja